

Anita Orchowska*

PONADczasowe Znaczenie historycznego detalu

TIMELESS SIGNIFICANCE OF THE HISTORIC DETAIL

Detal jest nierozłączną częścią dzieła architektonicznego i nadaje mu niepowtarzalny charakter. Może również sam w sobie stanowić niezaprzeczalną i ponadczasową wartość. W historycznej zabudowie Zadaru i Nin uwikłanej w pozostałości antycznego świata detal zyskuje odrębne znaczenie, współtworzy harmonijną całość struktury miasta i jego teraźniejszą wartość.

Słowa kluczowe: architektura, budynek, detal, znaczenie, ponadczasowość

The detail is one of unseparable parts of the architectural creation therefore it gives the unique character to the works. It can also be an undeniable and timeless value in itself. In the historic infrastructure of Zadr and Nin, embeded in the remains of the ancient world, the detail aquires a seperate meaning, it co-creates the harmonic whole of the structure of the city and the city's modern worth.

Keywords: architecture, building, detail, meaning, timeless

To, w jaki sposób odbieramy dzieło architektoniczne w dużej mierze zależy od detalu, jego nierozłącznej części. Detal w równym stopniu kształtuje obiekt, co jego struktury budowlane. Jest ich dopełnieniem i wykładnią stylu architektonicznego, obowiązującej mody, wyrazem szacunku do przeszłości. Detal może też nieść w sobie przekaz informacji dla odbiorcy o tym czy jest sam budynek, jaka jest jego twórcza idea i zamysł przestrzenny. Detal może wreszcie być sam w sobie stanowić niezaprzeczalną wartość.

Na przestrzeni wieków detal zawsze był nierozłącznym elementem budynku. Śledząc historię architektury przez kolejne stulecia od budowli romańskich

potem gotyckich, detal zyskiwał na znaczeniu, by następnie osiągnąć olbrzymi rozkwit w bogatej ornamentyce i przepychu form zdobniczych baroku. Moment, kiedy detal i zdobienia w okresie secesji stały się ważniejsze od walorów konstrukcyjnych budynku był punktem zwrotnym. Kolejno modernizm, dyktował odmienne myślenie o architekturze i jej detalu podporządkowanego stronie funkcjonalnej i użytecznej obiektu, a postmodernizm promował świadomą dekorację zestawiając ze sobą w sposób niekonwencjonalny różne materiały.

Detal towarzyszy myśleniu o architekturze od zawsze, wzbogaca ideologiczny sens całości założenia

* Orchowska Anita, dr inż. arch., Politechnika Warszawska, Wydział Architektury, Zakład Mieszkalnictwa i Architektury Krajobrazu.

1. Kościół św. Donata w Zadarze/Church st. Donat, (foto autor) 2. Nin-stare miasto /Nin – old town, (foto autor)
3. Dolna Brama/ Low Gate, (foto autor) 4. Antyczne ruiny Nin/ Ancient ruins of Nin (foto autor)

budowlanego i nadaje mu niepowtarzalny charakter. Czasem też traci na znaczeniu, lecz zawsze podporządkowany jest idei myślenia o architekturze.

Detal może wreszcie stanowić „dodaną” wartość architektury. Niezależny obiekt dopełniający dzieło lub stanowiący jego część, którą da się odczytać poprzez zmysły choćby dotyk, nawet, jeśli jest to niewielka część całościowego rozwiązania [1]. Bliższy niż struktury budowlane, dopełnia przestrzeń, angażując emocje pozostawiając przekonanie o jego ponad czasowym znaczeniu.

Przykładem ponadczasowego traktowania detalu jest kościół św. Donata w Zadarze [2], który został wzniesiony w IX wieku w stylu wczesnoromańskim na terenie dawnego rzymskiego forum. Świątynia ma cylindryczny kształt z trzema bardzo wąskimi i wysokimi umieszczonymi od wschodniej strony apsydami. Obecnie kościół jest częścią całego kompleksu, w skład którego wchodzi zabudowania romańskiej katedry św. Anastazji (XII – XIII w.) z dzwonnica (XV – XIX w.) oraz kościół Najświętszej Marii Panny (XI – XII w.) [3], co wraz z pozostałościami elementów i detali architektury z okresu rzymskiej świetności tworzy niecodzienny obraz placu.

Przy budowie kościoła św. Donata użyto rzymskich konstrukcji i fragmentów kolumn, jako fundamentów. Można je doskonale zaobserwować w zewnętrznych murach budynku oraz we wnętrzu, gdzie umieszczono dwie antyczne kolumny. Detale historyczne podnoszą wartość wspaniałego przedromańskiego wnętrza podkreślają jego niepowtarzalność i ponadczasowość. W takim charakterze jest nie tylko forum, ale duża część mieszczącego się na półwyspie, objętego niegdyś murami starego miasta. Relikwie przeszłości, rzymskie łuki, kolumny, wplecione w kamienne mury i bramy wzbudzają zachwyt u turystów, angażują zmysły podsycając wrażenie wielkości historycznego detalu ujętego w harmoniczną całość obecnego miasta.

Jedną z najstarszych miejscowości na wschodnim wybrzeżu Adriatyku – Nin [4] zachwyca malowniczością architektury kamiennej w niewielkiej skali. Nin położone jest na niedużej wyspie i otoczone pozostałościami murów obronnych. Zachowały się dwie bramy, do których prowadzą kamienne mosty: Brama Dolna (XV – XVII w.) i Brama Górna (XVI – XVII w.) [5]. Stare miasto jest bardzo urokliwe. Kameralne uliczki, kamienne posadzki i elewacje, murki, balkony i fragmenty zabudowy przekazują treści o historii i kulturze tego regionu. Razem tworzą całość niepodzielną i nierozzerwalną. Ponadczasowe znaczenie miejscowego detalu i tworzywa historycznego odnosi się, więc do struktury miasta nie zaś do konkretnego budynku.

W Nin zobaczyć można także pozostałości największej świątyni antycznej w tej części kraju pochodzącej z I w. Kamienne fragmenty konstrukcji budowli, filary, belki, głowice, kawałki fryzu są ważnym elementem historii i krajobrazu osady. Zatarciu uległo znaczenie tych detali, jako elementów należących do całości dawnej budowli rzymskiej, lecz funkcjonują, jako odrębne dzieło sztuki, niezaprzeczalnie piękne. Niekompletność nie ma tu znaczenia jedynie przynależność do przeszłości i teraźniejszości miasta.

Obecnie znaczenie detalu nie jest jednoznacznie określone, lecz jego wartość znacznie osłabła we współczesnej architekturze. Użycie detalu wynika bardziej z założeń funkcjonalnych, użytkowych przedsięwzięcia i zależy od indywidualnego spojrzenia i preferencji projektanta. Nie bez znaczenia jest chęć uzyskania marketingowego sukcesu, który determinuje spojrzenie na proces twórczy. Z drugiej strony wartości estetyczne współczesnej architektury i jej detalu, niekonwencjonalność poszukiwanych rozwiązań dla współczesnych projektantów wydają się być ważniejsze niż obowiązujące tendencje czy szacunek do historii, kultury i ponadczasowych wartości.

PRZYPISY

[1] R. Barełkowski, *Detal i deprawacja*, Przestrzeń i Forma nr 10, 2008, s. 146.

[2] Zadar – miasto w północnej Dalmacji (Chorwacja) założone przez iliryskie plemiona Liburnów, początki sięgają IV w. p.n.e., okres świetności przeżywało w czasach rzymskich, a następnie w XV i XVI w okresie weneckim.

[3] Informacje pochodzą ze strony miasta (<http://www.grad-zadar.hr>).

[4] Nin – miasto położone w północnej Dalmacji (Chorwacja) założone w IX w. p.n.e. przez plemiona Liburnów, ośrodek administracyjny i religijny państwa chorwackiego, najstarsza rezydencja królewska, w XIV w pod protektoratem weneckim.

[5] Informacje pochodzą ze strony miasta (<http://www.nin.hr>).

BIBLIOGRAFIA

Barełkowski R., *Detal i deprawacja*, Przestrzeń i Forma nr 10, 2008, s. 145–152.

Nuttgens P., *Dzieje architektury*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1998.